

DANIEL DEFONING "ROBINZON KRUZO HAYOTI VA SARGUZASHTLARI" ROMANI MUAMMOLARINING O'ZIGA XOSLIGI

Qayumova Muxtaram Murotovna

Farg'ona davlat universiteti, lingvistika (ingliz tili) 2-kurs magistranti

Mirzayeva Dilshoda Ikromjonovna

Farg'ona davlat universiteti, ingliz tili kafedrasini mudiri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7263820>

Annotatsiya. Ushbu maqolada hozirgi adabiy tanqidida "muammo" va "poetika" tushunchalari haqida yoritilgan. "Robinzon Kruzoning hayoti va sarguzashtlari" romanining Daniel Defo ijodidagi o'rni va ahamiyati. Davrning o'ziga xosligi va umumiy tendentsiyalari. Romanning janr-stilistik xususiyatlari va tuzilishi.

Kalit so'zlari: muammo, poetika, janr, stilistika, tushuncha, mazmun, roman.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОБЛЕМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИИ ДАНИЭЛЯ ДЕФОНА "ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ РОБИНЗОНА КРУЗО"

Аннотация. В статье рассматриваются понятия «проблема» и «поэтика» в современном литературоведении. Роль и значение романа «Жизнь и приключения Робинзона Крузо» в творчестве Даниэля Дефо. Специфика и общие тенденции периода. Жанрово-стилистические характеристики и структура романа.

Ключевые слова: проблема, поэтика, жанр, стилстика, концепция, содержание, роман.

CHARACTERISTICS OF PROBLEMS IN DANIEL DEFONE'S "LIFE AND ADVENTURES OF ROBINSON CRUSOE"

Abstract. This article discusses the concepts of "problem" and "poetics" in contemporary literary criticism. The role and significance of the novel "The Life and Adventures of Robinson Crusoe" in Daniel Defoe's work. Specificity and general trends of the period. Genre-stylistic characteristics and structure of the novel.

Key words: problem, poetics, genre, stylistics, concept, content, novel.

KIRISH

Defoning o'zi Robinzonning barcha baxtsiz hodisalari uning hayotidagi dramatik ko'tarilish va pasayishlarning allegorik takrorlanishidan boshqa narsa emasligiga ishontirdi. Ko'pgina tafsilotlar romanni bo'lajak psixologik romanga yaqinlashtiradi. Bundan xulosa qilishimiz mumkinki, bu sintetik roman, ya'ni. ko'plab janrlar chorrahasida joylashgan roman. "Robinzon Kruzo" murakkab tuzilishga ega va katta g'oyaviy mazmunga ega kitobdir. Bu uni Ma'rifatparvarlik davrida XVIII asrda mashhur qilgan. Bu esa uni o'sha davrdagi oddiy fantastika darajasidan ham yuqoriga ko'tardi va Yevropa adabiyotida bo'lajak realistik roman prototipiga aylantirdi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Defoning o'zi romanining allegorik ma'nosi haqida yozgan. Darhaqiqat, Robinzonning sarguzashtlari tasvirlari katta umumlashiruvchi ma'noga ega. Roman Defoning inson hayoti va insoniyat tarixi haqidagi g'oyalarni o'zida mujassam etgan bo'lib, Robinzon orolda hayoti davomida boshidan kechirgan asosiy bosqichlarini namoyon etadi. Robinzonning oroldagi hayoti ishlab chiqarish rivojlanishining dastlabki bosqichidan boshlangan deyish ham noto'g'ri bo'ladi. Robinzon tabiat bilan qahramonona kurashda butunlay yolg'iz emas. U halokatga uchragan

kemadan asboblar, quollar, porox, qog'oz, siyoh olishga muvaffaq bo'ldi. Bu ob'ektlarning barchasida minglab odamlarning mehnati mujassamlangan va shuning uchun inson jamiyati Robinzon kulbasida ko'rinmas holda mavjud. Uning yordamisiz, u bor kuch-g'ayratiga qaramay, hayot uchun zarur shart-sharoitlarni yarata olmadi. Defo Robinzonning g'ayrioddiy hikoyasini hayratlanarli badiiy ekspressivlik bilan aytib berishga muvaffaq bo'ldi. Rivoyat birinchi shaxsdan jonli va bevosita shaklda olib boriladi. Hikoyaning soddaligi va badiiyliги katta ishontirish kuchiga ega. Bunga tavsiflarning real aniqligi tufayli erishiladi. Defo g'ayrioddiy ehtiyotkorlik bilan o'z qahramoni hayotining eng kichik tafsilotlarini aks ettiradi va ularning har biri chuqur ma'noga ega bo'ladi. Defo tasvirlash ustasi. U janubiy tabiatning yorqin rasmlarini yaratadi, har bir faslning o'ziga xosligini qanday etkazishni biladi. Uning dengiz haqidagi ta'riflari ajoyibdir. "Robinzon Kruzo"ning ikkinchi va uchinchi qismlari mazmun chuqurligi va badiiy saviyasi jihatidan birinchisidan ancha past. Ular Robinzonning orolni tark etgandan keyin hayoti va faoliyati, Hindiston, Xitoy va Sibirga qilgan savdo safarlari, ilgari yolg'iz yashagan orolda ko'chmanchilar koloniyasini tashkil etishi haqida gapiradi. Robinzon ko'plab to'siqlarni engib o'tishi kerak, ammo endi gap sarguzasht haqida emas, balki biznes sarguzashtlari va chayqovchilik haqida bormoqda va qahramonning o'zi burjua biznesmen sifatida tasvirlangan. Romanning uchinchi qismida burjua Robinzonning hayot haqidagi didaktik mulohazalari yoritilgan. Robinzon Kruzodagi rasmlar taqdim etilgan shakl sayohat orqali ifodalanadi. Shuning uchun sayohat kabi adabiy janrdan foydalanish haqida gapirish mumkin. Sayohat janri sayohatchining ba'zi kam ma'lum bo'lgan mamlakatlar, yerlar haqidagi ishonchli ma'lumotlarni eslatmalar, kundaliklar, insholar ko'rinishida tasvirlashiga asoslanadi. Adabiy sayohatning o'ziga xos turi - bu biz Robinzon Kruzoda biz ko'rib chiqayotgan xayoliy sargardonliklar haqidagi hikoyadir. Sayohat janrining shakllanishi va rivojlanishi hujjatli, badiiy va folklor shakllarining murakkab o'zaro ta'siri bilan ajralib turadi, ular allaqachon qadimgi sayohatlarga xos bo'lgan sayohatchi obrazi bilan birlashtirilgan. Bunday qahramonning belgilovchi pozitsiyasi begona olam kuzatuvchisi pozitsiyasi bo'lib, "o'z" dunyosining, kosmosning "begona" ga qarama-qarshiligi sayohat janrining shakllantiruvchi omilidir. Bularning barchasi Robinsonda aniq tasvirlangan, bu bizga asarda ushbu janrning mavjudligi haqida gapirishga imkon beradi. Ushbu hikoya shaklidan boshqa barcha janr o'zgarishlari kelib chiqadi. Defo o'z davrining xalq psixologiyasini o'quvchi tasavvurida tasavvur qilishga intildi. Hikoya shakli kundalik yozuvlar janri foydasiga gapiradi, faqat mazmuni emas. "Robinzon" hujjat, kundalik, avtobiografiya va sayohat janrlarini o'z ichiga olgan janrlararo ta'limdir. Davrning o'tish davri, yangi mavzu va syujetlar yangi janrlarni taqozo etdi, ular yordamida yozuvchi o'z fikrlarini ommaga to'g'riroq va to'liq yetkaza oldi.

Defo romaniga kelsak, uning "Robinzon Kruzo" romani qaysi janrga tegishli ekanligini aniq aytish mumkin emas. Bu erda hamma narsa bahsli. Hamma narsa ko'p qirrali. Bu yerda qahramonning tarjimai holi janri, kundalik va hujjat o'zaro bog'langan. Daniel Defoning "Robinzon Kruzoning hayoti, g'ayrioddiy va hayratlanarli sarguzashtlari" romani jahon adabiyotining eng ko'p o'qiladigan asarlaridan biridir. Yozuvchining janr milliy an'analari va butun G'arbiy Evropa fantastika rivojiga qo'shgan hissasini yuqori baholaydigan kitobxonlar tomonidan ham, ingliz "Ma'rifatparvarlik" romani tadqiqotchilari tomonidan ham unga qiziqish so'nmaydi. Daniel Defo XIX-XX -asrlar romanining ko'plab turlari, janr turlari va shakllariga asos solgan muallif-pedagoglardan biri edi.

Defo, ilk ma'rifat g'oyalari timsoli sifatida, sobiq Puritan mistik Robinzon qanday qilib koinotning ajralmas tushunchasiga kelishini tasvirlaydi. Qahramonning e'tirofi shundan so'ng tabiatni oqilona Robinzon orqali bo'ysundirish mumkin bo'lganligini ko'rsatdi, muallif buni orolni jismoniy o'rganish sifatida emas, balki tabiat va borliq qonunlarini aql bilan bilish sifatida tasvirlaydi. Natijada, yosh Robinzon zamon ruhi ilhomlantirgan holda amalga oshirmoqchi bo'lgan omad quvish o'rniga, umidsizlik orolida qolgan Robinzon hamma narsaga ruh kuchi bilan erishadi va uyiga tadbirkor sifatida qaytadi. Defo tomonidan taqdim etilgan Robinzon Kruzo ongining evolyutsiyasi insonning asosiy tarbiyaviy tushunchalarining to'g'riligini tasdiqlaydi: birinchidan, inson, hatto tabiiy sharoitda ham "ijtimoiy hayvon" bo'lib qoladi; ikkinchidan, yolg'izlik g'ayritabiiydir. Qahramonning oroldagi butun hayoti taqdir taqozosi bilan tabiiy sharoitga, ijtimoiy holatga joylashtirilgan odamni qaytarish jarayonidir. Shunday qilib, Defo inson va jamiyatni takomillashtirish bo'yicha ta'lim dasturini ijtimoiy tuzumning oldingi tushunchalariga qarshi qo'yadi.

Butun roman davomida D.Defo o'z qahramoniga mag'rurlik, o'z imkoniyatlarini bo'rttirib ko'rsatish bilan ajralib turishini kinoya bilan ta'kidlaydi. Bu ulug'vor qayiqning qurilishi haqidagi epizodda yaqqol namoyon bo'ldi, Robinzon "o'z g'oyasidan xursand bo'lib, unga dosh berishga kuchi bor-yo'qligini hisoblash uchun qiynalmadi". Ammo aylanasi ikki milya bo'lgan echki qo'rg'onini qurish niyatida ham xuddi shunday ulug'vorlik xayolotlari topilgan; Robinzonning kemaga qilgan sayohatlaridan birida qurilgan sal haddan tashqari katta va haddan tashqari yuklangan bo'lib chiqadi; u tomonidan haddan tashqari kengaytirilgan g'or yirtqichlar uchun ochiq va xavfsizroq bo'ladi; va hokazo. Hozirgi kinoyaga qaramay, o'quvchi, shunga qaramay, muallifning ko'p ish qilish uchun mashaqqatli odamga hamdardlik bildirishini va hatto doimiy vaqt etishmasligidan shikoyat qilishini tushunadi.

Shunday qilib, D.Defo "Robinzon Kruzoning sarguzashtlari" romanida Insonni tarbiyalash va sinash bosqichi muammosini ko'taradi. Tor ma'noda, bu shaxsni tarbiyalash va o'z-o'zini tarbiyalashdagi tajriba, ma'naviy kamolot, insonning axloqiy kuchini sinashdir. Defo shaxsning shakllanishi va rivojlanishining murakkab jarayonini tasvirlagan. Roman ma'rifatparvarlik davrining dastlabki bosqichiga xos bo'lgan dunyo va inson tushunchasiga asoslanadi. O'sha davr insonining dunyoqarashini uning ongiga diniy-axloqiy tamoyillar ta'sirisiz ko'rib bo'lmaydi, "Robinzon Kruzoning sarguzashtlari" romani buning so'zsiz isbotidir. Ruhiiy va jismoniy cheksiz mehnatda - Robinzon tsivilizatsiyalashgan jamiyatning asosiy illatlaridan: ochko'zlik, dangasalik, ochko'zlik, ikkiyuzlamachilikdan xalos bo'ladi. Defo cho'l orolidagi hayot tarixini shunday tasvirlaydiki, u ayon bo'ladi: dunyoni bilishning tugamaydigan jarayoni va tinimsiz mehnat - bu insonning tabiiy holati bo'lib, unga haqiqiy erkinlik va baxtga erishishga imkon beradi. ifodalab bo'lmaydigan ichki quvonch daqiqalari".

Daniel Defoning "Robinzon Kruzo" romanida ilk ma'rifat davrining eng ilg'or, demokratik g'oyalari o'z aksini topgan. Jamiyat bilan aloqada bo'lmagan orol mavzusidan foydalangan Defo Robinzon hayotidan misol qilib, ijtimoiy taraqqiyotda, jamiyatning moddiy va ma'naviy bazasini yaratishda ichki erkinlikning bardavom qimmatini isbotlaydi. Roman XVIII-asr boshlarida Angliyaning feodal o'tmishini ham, hozirgi burjuaziyasini ham keskin, murosasiz tanqidga aylandi. Robinzon Kruzoning sarguzashtlari haqidagi romanning misli ko'rilmagan muvaffaqiyatining siri, albatta, mavzu tanlashdadir: qahramonning sayohatga bo'lgan ishtiyoqi xaritada hali ham "oq dog'lar" bo'lgan davrning yaqqol belgisidir. Biroq, nafaqat mavzu, balki, eng avvalo, uning ochib berish yo'li ham o'quvchilarni ushbu kitobga jalb qiladi. D.Defo -

oroldagi qahramoni atrofidagi voqelikni, Robinzon Kruzoning o'zi boshidan kechirishi kerak bo'lgan hamma narsaga munosabatini she'riyat bilan ifodalagan. Poetika yozuvchining adabiy-estetik qarashlarining elementi bo'lib, ma'rifatparvarlik davrining ilk romanchilariga xosdir. Defo ijodi bilan adabiy an'analar bilan ma'rifatparvarlik davrining falsafiy va axloqiy qarashlari o'rtasidagi bog'liqlik uzviy bog'liqdir. Daniel Defo avlodlar uchun voqelikni estetik idrok etish chegaralarini kengaytirdi, o'zining g'alati va hayratlanarli sohasini topdi, bu asosan uning ishinig muvaffaqiyatini oldindan belgilab berdi.

XULOSA

Daniel Defo - Angliyada kundalik - realistik roman asoschilaridan biri. Ko'plab romanlar muallifi Defo Robinzon Kruzoning o'zi yaratilishi bilan jahon adabiyotida Rabele, Servantes, Mirodan keyingi o'rin egalladi.

Defo "Robinzon Kruzo"da ilg'or g'oyalarni yoqladi. U inson hayotiga optimistik qaraydi. U bu optimizmning manbasini birinchi navbatda insonning faol mehnat faoliyatida ko'radi.

Robinzon Kruzoning barcha ko'tarilishlari va tushishlari bilan hikoyasi - bu inson, uning tabiat bilan to'qnashuvi, hayot uchun kurashi, jismoniy, intellektual va axloqiy chidamliligi haqida. Bu hikoya falsafiy mazmundan xoli emas. Robinzon Kruzo ma'rifatparvarlik davrining buyuk Yevropa adabiyotidagi birinchi "tabiiy odam", ya'ni o'zining odatiy ijtimoiy muhitidan uzilib qolgan va hech qanday ijtimoiy institutlar harakati bilan cheklanmagan tabiiy sharoitga joylashtirilgan inson edi.

Robinzon tabiat bilan o'zaro munosabatlarida "inson tabiati" haqidagi ma'rifiy g'oyalarni o'zida mujassam etgan. Biroq, Robinzon nafaqat o'zining "tabiati" va ongiga mos ravishda harakat qiladigan "umuman" shaxsdir; Robinzon ma'lum ijtimoiy munosabatlar ta'sirida shakllangan burjuaziyaning juda tipik vakili. Va agar Robinzonning eng yaxshi fe'l-atvori - inson jamiyatdan uzoqda, kimsasiz orolda namoyon bo'lishi mumkin bo'lsa, lekin ular unga haqiqiy burjua singdira olmadilar. Bunda biz uning ishbilarmonlik zukkoligini, tadbirkorning amaliyligini ko'ramiz. Defo oddiy "haqiqiy ingliz", o'z sinfining tipik "qahramoni"ni ko'rsatadi. Lekin, aslida, "Robinzon Kruzo" muallifi Insonning ongi, irodasi va mehnatsevarligiga hurmat bajo keltirgan, qiyin kurashda umidsizlik va umidsizlik bilan g'alaba qozonadi. Robinzon Kruzo "tabiiy inson"ning ma'rifatparvarlik idealidir.

Defo romanining hayotni tasdiqlovchi pafosi nafaqat ma'rifatparvar o'quvchilariga mos keldi. Bizning asrimizda ushbu ajoyib kitobni idrok etish tarixi nafaqat ko'rsatkichdir. Robinzon Kruzoning ko'plab taqlidlari, uning muvaffaqiyatsiz parodiyalari uzoq vaqt unutilgan. Kitob esa haligacha o'quvchini qiziqtiradi, uni hayotiy faollik, matonat va mehnatga muhabbat bilan ilhomlantiradi. Dunyo uchun qo'rquv va umidsizlik hujumiga dosh berish oson bo'lmaganday tuyulgan shunday bir paytda ham Robinzon Kruzo insoniyatni o'ziga, o'z kuchiga, yengilmasligiga ishontirgan ana shunday insonparvarlik ruhidagi kitoblardan edi. sog'lom fikr. Defo "tabiatda, jamiyatda insonning o'zini o'zi tasdiqlash tarixi. Hamma joyda u shaxsning jasorati va matonatini ulug'ladi. Jamiyat insonga qanday dushman bo'lsa, tabiatga ham xuddi shunday dushman. Omon qolish uchun kurashish kerak va g'olibga shon-sharaf, kuchlilarga shon-sharaf". Uzoq vaqt davomida barcha milliy va davlat chegaralarini kesib o'tgan Defoning birinchi va eng yaxshi romani badiiy asarlar uchun eng ko'p sinovdan - vaqt sinovidan o'tdi.

REFERENCES

1. Anikin G.V., Mixalskaya N.P. Ingliz adabiyoti tarixi /G.V. Anikin, N.P. Mixalskaya - M.: Ta'lim, 2005.-129 p.
2. Anixt A Daniel Defo. Hayot va ijod haqidagi insho. / A.Anikst - M.:Ta'lim, 2007.-130 b.
3. Artamanov S.D. XVII - XVIII asrlar chet el adabiyoti tarixi / S.D.Artamonov - M.: Ta'lim, 2008. - 452s.
4. Defo Daniel. Robinzon Kruzoning sarguzashtlari. (E.V. Kornilovanning so'zlaridan keyin) - M.: Bolalar adabiyoti, 2005. - 414 b.
5. Defo Daniel. Robinzon Kruzo. (S. Rodzevich so'zboshi). - M.: Ma'rifat, 2005. - 274 b.
6. Defo Daniel. Robinzon Kruzo, Charlz Dikkens. Oliver Tvistning sarguzashtlari. Romanlar. (P. Alekseev va D. L. Urnov so'zboshilari). - M.: Bolalar adabiyoti. - 2009. - 487 b.
7. Defo Daniel. Robinzon Kruzo. (M.Sokolyanskiy so'zboshi) - M.: Ma'rifat - 2005. -261s.
8. Zaporjets I. Ellikdan biri (D. Defoning "Robinzon Kruzo" romani haqida) / I. Zaporjets - M.: Ma'rifat, 2004. - 50 b.
9. Mirzayeva, D. (2021). PROVERBS AND SAYINGS AS A PRODUCT OF THE NATION'S COGNITIVE THINKING. In Multidiscipline Proceedings of Digital Fashion Conference (Vol. 1, No. 2).
10. Мирзаева, Д. И. (2017). АНАЛИЗ ДИСКУРСА УЧЕНИЯ И ИЗУЧЕНИЯ. Актуальные научные исследования в современном мире, (4-2), 73-75.
11. Mirzayeva, D. (2019). THE CONCEPT OF" FRIENDSHIP" IN UZBEK AND ENGLISH LINGUISTIC CULTURE. Мировая наука, (11), 29-32.
12. Mirzaeva, D. I. (2020). THE ROLE OF PAREMIOLOGY IN THE LANGUAGE SYSTEM. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(6), 245-251.